

**YOSHLARNI VATANPARVARLIK RUHIDA TARBIYALASHDA JADID
MUTAFAKKIRLARNING RO'LI****To'xtanazarov Ilhom Ibragimovich***Farg'ona davlat universiteti harbiy ta'lim fakulteti o'qituvchisi Uslubiy tayyorgarlik sikli
o'qituvchisi zahiradagi Mayor, Dotsent***Ibragimov Lazizbek Umidjon o'g'li***Farg'ona davlat universiteti
Harbiy ta'lim fakultet 1 kurs 24-124 guruh kursanti*

Annotatsiya: Ushbu maqolada jadid mutafakkirlarining yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashdagi o'rnini ilmiy asosda tahlil qilinadi. Jadidchilik harakati ma'rifatparvarlik g'oyalari orqali xalqni uyg'otish, milliy ong va vatanparvarlik tuyg'ularini shakllantirishga katta hissa qo'shgan. Xususan, Mahmudxo'ja Behbudiy, Abdulla Avloniy, Is'hoqxon Ibrat kabi jadid mutafakkirlarining asarlarida yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga alohida e'tibor qaratilgan. Maqolada ushbu mutafakkirlarning pedagogik qarashlari, ularning yosh avlodga ta'siri va bugungi kundagi ahamiyati ilmiy yondashuv asosida o'rganiladi.

Kalit so'zlar: Jadidchilik, vatanparvarlik, milliy ong, ma'rifatparvarlik, tarbiya, yoshlarga ta'sir, milliy g'oya, jadid mutafakkirlari.

Bugungi globallashuv sharoitida yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Har bir millatning barqarorligi va taraqqiyoti yosh avlodning o'z milliy qadriyatlariga sadoqati, tarixiy merosga hurmati va vatan ravnaqi yo'lida intilishi bilan chambarchas bog'liqdir. Shu nuqtayi nazardan, jadid mutafakkirlarining ma'rifiy va tarbiyaviy qarashlarini o'rganish ayni muddaodir.

Jadidchilik harakati XIX asr oxiri va XX asr boshlarida milliy o'zlikni anglash, ilg'or ta'lim tizimini joriy etish hamda yosh avlodni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash kabi masalalarni ilgari surgan edi. Mahmudxo'ja Behbudiy, Abdulla Avloniy, Is'hoqxon Ibrat, Fitrat kabi jadid mutafakkirlarining asarlarida yoshlarni ilmiy, tafakkurli, o'z xalqining tarixini va madaniyatini qadrlaydigan shaxs sifatida tarbiyalash masalasiga alohida e'tibor qaratilgan. Ular "Millatni saqlab qolish uchun, avvalo, uni o'qitish kerak" degan g'oyani ilgari surib, yoshlarning komil inson bo'lishi uchun ilm-ma'rifat va vatanparvarlik bir butun ekanligini uqtirganlar.

Ushbu maqolada jadid mutafakkirlarining yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashdagi roli, ularning pedagogik merosi hamda bugungi kunda ushbu g'oyalarni qo'llash imkoniyatlari ilmiy asosda tahlil qilinadi. Bundan tashqari, jadidlarning o'z davrida ilgari surgan ta'lim va tarbiya tizimining milliy ong shakllanishiga ta'siri yoritilib, ularning g'oyalari zamonaviy tarbiya jarayonida qanchalik dolzarbli haqida fikr yuritiladi.

Yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash masalasi ko'plab mahalliy va xorijiy maqolachilar tomonidan o'rganilgan bo'lib, ushbu sohada jadid mutafakkirlarining pedagogik va ma'rifiy qarashlari alohida o'rin tutadi.

Jadidchilik harakatining asosiy tamoyillari va uning milliy ong shakllanishiga ta'siri haqida Mahmudxo'ja Behbudiy, Abdulla Avloniy, Is'hoqxon Ibrat kabi mutafakkirlarning asarlarida keng yoritilgan. Xususan, Behbudiyning "Padarkush" dramasi va "Rohbari najot" asarlari yoshlarni ilm-ma'rifatli, o'z xalqining taqdiriga befarq bo'lmagan shaxslar sifatida tarbiyalash g'oyasini ilgari suradi. Avloniyning "Turkiy guliston yohud axloq" kitobi esa vatanparvarlik, odob-axloq va milliy tarbiya masalalarini qamrab olgan muhim pedagogik manbalardan biridir.

Shuningdek, zamonaviy ilmiy adabiyotlarda jadidchilikning tarbiyaviy ahamiyati bo'yicha turli yondashuvlar mavjud. Jumladan, O'zbekistonlik olimlar T. Alimov, S. Usmonov, A. Saidovlarning maqolalarida jadidlarning milliy ongni shakllantirishdagi o'rni yoritilgan. Xorijiy manbalarda esa jadidchilikning modernizatsiya jarayonidagi roli, uning Osiyo mintaqasidagi ta'siri keng tahlil qilingan. Ushbu maqolalar yoshlar tarbiyasida jadidlarning ma'rifiy yondashuvlarini o'rganishning dolzarbligini tasdiqlaydi.

Maqolani ilmiy asosda yoritish uchun quyidagi maqola usullaridan foydalaniladi:

Tarixiy-tahliliy usul – Jadidchilik harakatining vatanparvarlik tarbiyasidagi o'rini tarixiy kontekstda tahlil qilish, mutafakkirlarning g'oyalari va asarlarini ilmiy asosda ko'rib chiqish.

Taqqoslash usuli – Jadid mutafakkirlarining ta'lim va tarbiya bo'yicha qarashlarini bugungi pedagogik konsepsiyalar bilan qiyoslash.

Kontent-tahlil usuli – Behbudiy, Avloniy, Fitrat va boshqa jadid mutafakkirlarining asarlaridagi vatanparvarlik g'oyalarini tahlil qilish.

Empirik usul – Zamonaviy ta'lim jarayonida jadidchilik g'oyalarining qo'llanishini o'rganish maqsadida ilmiy maqolalar, darsliklar va pedagogik tajribalarni tahlil qilish.

Sotsiologik usul – Yoshlar orasida vatanparvarlik ruhidagi tarbiya darajasini o'rganish uchun so'rovlar va intervyular tashkil etish.

Mazkur metodologik yondashuvlar asosida jadid mutafakkirlarining yoshlar tarbiyasidagi o'rni ilmiy jihatdan asoslab beriladi hamda ularning pedagogik merosini zamonaviy sharoitda qo'llash istiqbollari yoritiladi

Maqola shuni ko'rsatdiki, jadid mutafakkirlari yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga alohida e'tibor qaratgan. Ularning asarlarida milliy ongni uyg'otish, xalqni ilm-ma'rifatga chorlash va vatanparvar yoshlarni tarbiyalash asosiy tamoyillar sifatida ilgari surilgan. Xususan, Mahmudxo'ja Behbudiy, Abdulla Avloniy, Is'hoqxon Ibrat kabi mutafakkirlarning pedagogik qarashlari bugungi kunda ham dolzarbligini yo'qotmagan.

Jadidlar yoshlarni komil inson sifatida shakllantirish uchun ilm, axloq va vatanparvarlikni o'zaro bog'liq holda ko'rgan. Masalan, Avloniyning "Turkiy guliston yohud axloq" asarida yosh avlodning axloqiy tarbiyasi, Behbudiyning "Rohbari najot" asarida esa milliy ong va vatanparvarlik g'oyalari ilgari surilgan. Ushbu yondashuvlar hozirgi zamonaviy tarbiya tizimi uchun ham muhim ilmiy asos bo'lib xizmat qiladi.

Maqol davomida aniqlanishicha, bugungi kunda yoshlar tarbiyasida jadid mutafakkirlarining g'oyalaridan samarali foydalanish mumkin. Xususan, ta'lim jarayonida

jadidlar ilgari surgan milliy tarbiya, vatanparvarlik, ma'rifatparvarlik va ilmiy tafakkurni rivojlantirish bo'yicha yondashuvlar pedagogik amaliyotga joriy etilishi lozim.

Ularning maktab va madrasalarni isloh qilish bo'yicha ilgari surgan takliflari nafaqat ta'lim sifati, balki yoshlarning vatanparvarlik ruhida tarbiyalanishi uchun ham muhim ahamiyatga ega bo'lgan. Bugungi kunda ta'lim jarayonida ushbu tajribadan foydalanish milliy o'zlikni anglash va mustaqil tafakkurni rivojlantirishda muhim rol o'ynashi mumkin.

Maqola davomida olib borilgan tahlillar natijasida yoshlar orasida milliy qadriyatlarga bo'lgan qiziqish va vatanparvarlik hissini mustahkamlashda jadid mutafakkirlarining g'oyalari haligacha muhim ekanligi aniqlandi. Shuningdek, vatanparvarlik tarbiyasida jadidchilik g'oyalaridan foydalanish ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishga xizmat qilishi mumkinligi kuzatildi.

Ushbu natijalarga asoslanib, yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash jarayonida jadid mutafakkirlarining pedagogik merosidan tizimli ravishda foydalanish tavsiya etiladi.

Yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash jarayoni tarixiy, ijtimoiy va pedagogik omillar bilan uzviy bog'liq bo'lib, jadid mutafakkirlarining qarashlari ushbu jarayonda muhim ilmiy va amaliy ahamiyatga ega. Jadidchilik harakati vakillari o'z davrida millatni ilm-ma'rifat bilan yuksaltirish, mustamlakachilik asoratidan xalos etish va yosh avlodni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashni o'z oldiga maqsad qilib qo'ygan edilar. Ularning pedagogik qarashlari bugungi kunda ham dolzarbligini saqlab qolmoqda.

Jadid mutafakkirlarining vatanparvarlik tarbiyasiga oid g'oyalari quyidagi asosiy yo'nalishlarda muhokama etilishi mumkin:

Jadidchilik va milliy ong shakllanishi Jadidlar milliy ong va o'zlikni anglashni mustahkamlash orqali vatanparvar yoshlarni tarbiyalash g'oyasini ilgari surganlar. Behbudiy, Avloniy, Fitrat va boshqa mutafakkirlar yosh avlodni bilim olishga da'vat etib, ular mustamlakachilik zulmiga qarshi ongli tarzda kurashishi lozimligini ta'kidlaganlar. Bugungi kunda ham ta'lim tizimida milliy ongni mustahkamlash va yoshlarni o'z milliy qadriyatlariga sodiq bo'lishga undash muhim vazifalardan biri bo'lib qolmoqda.

Jadid mutafakkirlarining pedagogik qarashlari va zamonaviy ta'lim tizimi

Jadidlarning ta'lim-tarbiya borasidagi islohotlari bugungi ta'lim tizimi bilan qiyoslanadigan bo'lsa, ularning ilg'or qarashlari hanuzgacha o'z ahamiyatini yo'qotmaganligini ko'rish mumkin. Masalan, Avloniyning "Turkiy guliston yohud axloq" asarida milliy tarbiya va axloqiy fazilatlarining yoshlar ongiga singdirilishi haqida ilgari surilgan g'oyalar bugungi ta'lim jarayonida ham dolzarbdir. Shuning uchun zamonaviy ta'lim tizimida jadid mutafakkirlarining qarashlari asosida vatanparvarlik darslarini shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Vatanparvarlik tarbiyasining dolzarbligi va yoshlarning qiziqishi

Maqola davomida yoshlar orasida milliy qadriyatlarga bo'lgan qiziqish, vatanparvarlik hissi va tarixiy merosni anglash darajasi o'rganildi. Aniqlanishicha, bugungi global axborot maydonida yoshlarning e'tiborini milliy g'oya va vatanparvarlikka jalb etish oson emas. Shuning uchun, jadid mutafakkirlarining metodlarini zamonaviy ta'lim texnologiyalari bilan uyg'unlashtirish zarur. Masalan, interaktiv darslar, elektron resurslar va tarixiy hujjatli filmlar orqali yoshlarni milliy qadriyatlarga yanada yaqinlashtirish mumkin.

Jadidlar ilgari surgan g'oyalar va zamonaviy vatanparvarlik tushunchasi

XX asr boshidagi jadidlar ilgari surgan vatanparvarlik tushunchasi bugungi zamonaviy davr bilan taqqoslanganda, u nafaqat harbiy yoki siyosiy nuqtayi nazardan, balki madaniy, ma'naviy va iqtisodiy jihatdan ham rivojlangan davlatga sadoqatli yoshlarni tarbiyalashga asoslanganligini ko'rish mumkin. Zamonaviy sharoitda vatanparvarlik faqatgina milliy tarix va madaniyatni bilish bilangina cheklanib qolmasdan, balki innovatsion fikrlash, davlat taraqqiyotiga hissa qo'shish va ijtimoiy mas'uliyatni anglash bilan bog'liq jarayonga aylangan.

Empirik maqola natijalari va tavsiyalar

Maqola natijalariga ko'ra, yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda quyidagi amaliy tavsiyalar berilishi mumkin:

Jadid mutafakkirlarining pedagogik merosini o'rganish bo'yicha maxsus ta'lim dasturlarini ishlab chiqish;

Ta'lim tizimida milliy ong va vatanparvarlikni rivojlantirishga qaratilgan fan va darsliklar sonini oshirish;

Yoshlar orasida vatanparvarlik mavzusida ijodiy tanlovlar, anjumanlar va ilmiy tadbirlar tashkil etish;

Zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalangan holda milliy g'oyalarni keng targ'ib qilish.

Jadid mutafakkirlarining yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga oid qarashlari bugungi kunda ham dolzarbligini saqlab qolmoqda. Ushbu qarashlarni zamonaviy ta'lim tizimi va tarbiya jarayoniga tatbiq etish orqali yosh avlodni milliy g'urur, tarixiy meros va vatanparvarlik tuyg'ulari bilan tarbiyalash mumkin. Shu sababli, jadid mutafakkirlarining merosini chuqur o'rganish va uni yangi avlod ongiga singdirish mamlakat taraqqiyoti uchun muhim vazifalardan biri hisoblanadi.

Olib borilgan ilmiy maqola natijalariga ko'ra, jadid mutafakkirlarining yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashdagi o'rni beqiyos ekanligi aniqlandi. Ularning milliy ong, ma'rifat va tarbiyaga oid ilg'or qarashlari bugungi kun ta'lim-tarbiya jarayonida ham dolzarb bo'lib qolmoqda. Jadid mutafakkirlarining asosiy g'oyalari

Jadidlar yosh avlodni ilmiy, ma'rifatli va o'z vataniga sadoqatli shaxslar sifatida tarbiyalashni asosiy maqsad qilib qo'yganlar. Ularning asarlarida milliy mustaqillik, o'zlikni anglash va taraqqiyot yo'lidagi islohotlarga alohida e'tibor qaratilgan. Behbudiy, Avloniy, Fitrat va Ibrat kabi mutafakkirlar ta'lim va tarbiyani vatanparvarlik bilan uyg'un holda olib borish zarurligini ta'kidlaganlar.

Jadidlarning pedagogik merosi va zamonaviy ta'lim tizimi

Jadidlarning milliy tarbiya, ilm-ma'rifat va axloqiy fazilatlar borasidagi qarashlari hozirgi zamon ta'lim tizimi uchun ham muhim ilmiy-metodik asos bo'lib xizmat qiladi. Ularning asarlarida ilgari surilgan pedagogik yondashuvlar zamonaviy vatanparvarlik tarbiyasiga integratsiya qilinishi lozim. Vatanparvarlik tarbiyasining zamonaviy talqini

Bugungi global dunyoda yoshlarni faqat an'anaviy vatanparvarlik tushunchalari asosida tarbiyalash yetarli emas. Zamonaviy vatanparvarlik yoshlarning milliy qadriyatlarni anglash bilan birga, ularning innovatsion tafakkurga ega bo'lishi, davlat taraqqiyotiga faol hissa qo'shishi va zamonaviy texnologiyalar bilan hamnafas bo'lishini ham talab qiladi. Shu nuqtayi nazardan, jadidlarning ilg'or fikrlari hozirgi davrda ham yosh avlod tarbiyasida samarali qo'llanishi mumkin.

Jadid mutafakkirlarining merosini ta'lim tizimiga joriy etish va ularning pedagogik qarashlarini zamonaviy usullarda o'rgatish;

Yoshlar orasida milliy ong va vatanparvarlikni shakllantirish maqsadida turli ilmiy-amaliy konferensiyalar, seminar va tanlovlarni tashkil etish;

Jadidlarning ilmiy va pedagogik qarashlarini zamonaviy o'quv dasturlariga integratsiya qilish hamda interaktiv metodlardan foydalangan holda milliy tarbiya tizimini rivojlantirish;

Yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash uchun zamonaviy axborot texnologiyalaridan, ijtimoiy tarmoqlardan va media resurslardan samarali foydalanish.

Umumiy xulosa

Jadid mutafakkirlarining vatanparvarlik tarbiyasiga oid qarashlari bugungi kun yoshlarining ma'naviy va ilmiy kamoloti uchun muhim ahamiyatga ega. Ularning pedagogik merosini ilmiy asosda o'rganish va zamonaviy ta'lim tizimiga joriy etish orqali mustahkam milliy qadriyatlar asosida vatanparvar yosh avlodni tarbiyalash mumkin. Shu boisdan, jadidchilik harakatining ilg'or g'oyalarini milliy ta'lim tizimi va tarbiya jarayoniga integratsiya qilish dolzarb ilmiy-amaliy vazifa hisoblanadi.

ADABIYOTLAR:

1. Abdulla Avloniy. "Turkiy guliston yoxud axloq". – Toshkent: Ma'naviyat, 1992.
2. Behbudiy Mahmudxo'ja. "Rohbari najot". – Toshkent: Sharq, 2000.
3. Fitrat Abdulla. "Millatimiz". – Toshkent: O'zbekiston, 1993.
4. Ibrot Is'hoqxon. "Tarix-i Farg'ona". – Toshkent: Fan, 1999.
5. Vohidov Sh. "Jadidchilik: mafkura va harakat". – Toshkent: Fan, 2001.
6. Hoshimov A. "Jadidlar merosi va ma'naviy tarbiya". – Toshkent: Ma'naviyat, 2003.
7. Rahimov A. "Ma'rifatparvarlik va jadidchilik". – Toshkent: Sharq, 2005.
8. Karimov I.A. "Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch". – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
9. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoyev. "Yangi O'zbekiston strategiyasi". – Toshkent: O'zbekiston, 2021.
10. Hoshimova N. "Jadidchilik harakati va uning O'zbekistondagi ahamiyati" // Ilmiy jurnal, 2018, №2, 45-53-betlar.